

Специфики на функционирането на влогово-кредитните кооперации в България Част II

Милена Тодорова

***Specifics of the functioning of credit unions in Bulgaria:** The report aims to define the market characteristics of functioning of the credit unions in Bulgaria. They can be found in the following aspects: the main principles of organization of the credit unions, the conception of capital and the connected with it peculiarities of their services on deposits and credits in comparison with the same services, offered by the trade banks.*

Key words: credit co-operations, cooperators, financial services, deposits, credits, trade banks

ВЪВЕДЕНИЕ: Според Европейската асоциация на кооперативните банки, (European Association of Cooperative Banks – EACB) кооперацията е „автономна асоциация на физически лица, доброволно обединили се за задоволяване на икономически, социални и културни потребности с помощта на съвместно притежавано и управлявано на основата на демократичните принципи предприятие.” [3] Основните принципи, на които се гради кооперацията са взаимопомощ, самоуправление и самоотговорност. [2,6] Те са тясно обвързани с капиталовата концепция на влогово-кредитните кооперации и в своята цялост определят спецификите в дейността им, изразяваща се до голяма степен в предоставяне на финансови услуги на техните член-кооператори.

Целта на настоящия доклад е да се изведат спецификите на услугите, предлагани от влогово-кредитните кооперации на техните членове, по влагане на средства и кредитиране, във връзка с изясняването на пазарните характеристики на функционирането на този тип финансова организация.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Специфики на услугите, предлагани от влогово-кредитните кооперации по отношение на условията по влоговете

Търговските банки се конкурират с небанковите финансови институции, както и с влогово-кредитните кооперации за един и същ финансов ресурс – спестяванията на физическите лица. Влогово-кредитните кооперации предоставят алтернативна възможност за спестявания на потребителите, която дава добра реална доходност. Привличайки нови член-кооператори, които влагат своите спестявания под формата на заем към кооперациите, последните имат потенциала да заемат част от депозитната база на банките. Това би довело до увеличаване на разходите на банките по рефинансиране, тъй като в България основната част от финансирането им е за сметка на депозити. В тази връзка ще бъдат разгледани условията на влоговете, предлагани от влогово-кредитните кооперации и банковите депозити в България, фокусирайки вниманието основно върху доходността и интереса на потребителя.

На табл. 1 са представени условията по лихвените проценти, при които член-кооператорите предоставят своите спестявания като заем към кооперацията. Вижда се, че влогово-кредитните кооперации предлагат по-висока реална доходност по влоговете на своите член-кооператори в сравнение с банковите депозити (Табл.2), но при по-малка гъвкавост в останалите условия. Това е така, защото клиентът е член-кооператор и отношенията му с кооперацията като финансова институция се осъществяват на друго ниво, различно от позицията на клиента спрямо търговската банка. В кредитната кооперация член-кооператорът е и неин заемодател, когато предоставя средства под формата на влог, а не клиент, който търси продукта „депозит”.

Табл. 1 Лихвени проценти на влоговете по примера на Русенска Популярна Каса за 2010 г.

Срок на депозита	Доход за периода	Годишен лихвен процент	Капитализиран доход	Чист капитализ. доход след приспадане на данък в/у лихвата
10 дни	0.027 %	1.00 %	1.005 %	0.904 %
20 дни	0.110 %	2.00 %	2.019 %	1.790%
1 месец	0.417 %	5.00 %	5.116 %	4.594%
3 месеца	1.500 %	6.00%	6.136 %	5.510%
6 месеца	3.500 %	7.00 %	7.122 %	6.399%
12 месеца	9.000 %	9.00 %	9.000%	8.100%

Посочени са и примерни банкови спестовни продукти, предлагани от три търговски банки, както и годишния лихвен процент за всеки от тях.[4] (Табл.2)

Табл.2 Лихвени проценти по депозити, предлагани от някои банки

Сума в интервала:	год. лихвен % на банка:		
	ПроКредит банк	Общинска банка	Алфа банк
до 1000 лв.	3%		
до 2000 лв.	2,25%		
до 3000 лв.	3,50%		
над 3000 лв.	4,00%		
до 2000 лв.		1%	
от 2000 до 10 000 лв.		2%	
от 10 001 до 20 000 лв.		3%	
от 20 001 до 30 000 лв.		4%	
от 30 001 до 40 000 лв.		5%	
над 40 000 лв.		6%	
от 450 до 5000 лв.			4,50%
от 5001 до 10 000 лв.			5%
от 10 001 до 50 000 лв.			5,50%
над 50 000 лв.			6%

Поради силната конкуренция помежду им, банките предлагат разнообразни и гъвкави спестовни продукти, комбиниращи различни условия, които биха могли да удовлетворяват техните клиенти, като възможност за теглене на лихвите ежемесечно, дори авансово при откриването на депозита, както и други условия, свързани с обслужването на клиентите като безплатна разплащателна сметка за изплащане на лихвата, безплатни дебитни карти, липса на такси при теглене на падеж, възможност за теглене на суми от депозита по всяко време без да се отразява на депозита, липса на такси за откриване и обслужване на депозитите, липса на ограничения за минималната сума на депозита при някои банки и някои продукти и др. [4] Друго, което прави впечатление е, че диференцирането на лихвата по депозитите е основно според сумата, която е депозитирана. Всичко това предполага комплексно и гъвкаво обслужване на клиентите с цел привличане на средства, с които банките да осъществяват дейността си по кредитиране, на стойност, която е достатъчно висока за удовлетворяване на клиентите и осигуряване на ликвидност на банката, но и достатъчно ниска, за да се поддържа лихвения марж

в рамките, гарантиращи печалбата на банката.

Съпоставяйки условията за влягане на спестени средства в кредитна кооперация или в банка като алтернативни възможности, могат да се отчетат още следните различия:

- Кредитната кооперация не поставя изисквания за минимум на вляганата сума, освен ако такова решение не се вземе от член-кооператорите на Общо събрание.
- Банките гарантират депозити до определен размер. Към 2010 г. ФГВБ защитава средствата на вложителите в банките в размер до 196 000 лв. [5]
- Вложените в кредитната кооперация средства ако бъдат изтеглени преди падежа, не се олихвяват, докато при банковите депозити се предлагат различни варианти в това отношение, както и други допълнителни стимули за депозиране на средства именно при тях.

2. Специфики на услугите, предлагани от влогово-кредитните кооперации по отношение на кредитирането

Характерно за влогово-кредитните кооперации е, че извършват не само микрокредитиране, но и микрофинансиране. Във връзка това е необходимо да се уточни, че при микрофинансирането се акцентира върху постигането на социални резултати, т.е. то има повече социално-икономическа насоченост (като например ограничаване на бедността в някои региони), докато микрокредитирането се основава изцяло на комерсиален принцип. [3]

Микрофинансирането обхваща следните дейности:

- Предоставяне на малки кредити на семейства с ниски доходи в развиващите се страни с цел въвлечането им в стопанската дейност;
- Подпомагане чрез малки кредити на лица и/ или семейства, които притежават дребен бизнес, с цел неговото оцеляване и развитие.
- Ограничаване на бедността чрез задоволяване на финансовите нужди на най-бедните. „Глобализацията открива не само възможности за повишаване на благосъстоянието в световен мащаб, но води и до глобализация на бедността, което обуславя необходимостта от глобализация на солидарността за нейното ограничаване.“ [3]
- В развитите страни микрофинансирането също има своята социално-икономическа насоченост, изразяваща се в ограничаване на безработицата, както и на бедността най-вече в райони с висока концентрация на емигранти от развиващите се страни.

Що се отнася до микрокредитите, до известна степен заемите, предоставяни от кооперациите на техните член-кооператори съответстват на потребителските заеми, отпускани от банките на техните клиенти – физически лица. От друга страна, не може да се постави знак за пълно съответствие, тъй като, макар и физически лица, член-кооператорите често теглят в заем средства, които използват за своя малък бизнес или за започване на такъв. Следователно част от кредитите, отпускани от влогово-кредитните кооперации могат да се отнесат към микрокредитите за малки и средни предприятия от банките, ако се изхожда от предназначението на заема.

Табл.3 Лихвени проценти за заем със срок до една година през 2010 г. по примера на Русенска Популярна Каса

Съотношение ДУ/заем	2,50%	5%	10%	15%	20%
<i>Изтегляне на ДУ не по-рано от срока в месеци, след пълното погасяване на заема</i>	лихвен %	лихвен %	лихвен %	лихвен %	лихвен %
12 месеца	25,18%	21,18%	17,18%	12,18%	11,18%
24 мсеца	25,18%	20,18%	16,18%	11,18%	10,18%
36 месеца	24,18%	19,18%	15,18%	11,18%	7,18%

Трудно е да се направи съпоставка между лихвените проценти по кредитите на кооперациите и банките, обхващайки различните видове заеми и сроковете им. При влогово-кредитните кооперации има диференциране на лихвите за заеми не само според размера и срока на заема, но и според размера на дяловото участие на член-кооператора, който получава кредит. Това основно различие отново произтича от принципната разлика в начина на организация на дейността и факта, че клиентите на кредитните кооперации са и съсобственици с еднакво право на глас. Разгледаната система за определяне на лихвения процент по кредитите, предоставяни на член-кооператорите от кредитните кооперации е начин да се стимулира набирането на собствен капитал, да се осигури по-голяма стабилност на кооперацията, което е в интерес на всеки член-кооператор, като съсобственик. При определяне на лихвения процент се взема под внимание съотношението между дяловото участие (ДУ) и размера на заема. Колкото по-голям процент от заема се покрива с ДУ на член-кооператора, толкова по-благоприятни са лихвените условия, при които той ще го получи. (Табл. 3)

Много съществено условие при определяне на лихвения процент по заем за член-кооператорите на кредитните кооперации е периодът (в месеци), след който могат да изтеглят дяловото си участие и то след пълното погасяване на кредита. В случай, че договореният период след погасяване на заема, когато може да си изтегли дяловото участие, е 36 месеца и съотношението ДУ/заем е 20%, лихвеният процент за заем до една година е 7.18%, а за заем до две години е 9.18%. При други условия обаче – съотношение ДУ/заем 2.5% и срок на изтегляне не по-рано от 12 месеца след погасяване на заема, лихвеният процент по него ще е 25.18%.

От казаното по-горе става ясно, че всяка оценка по съпоставянето на лихвените проценти на банките и кредитните кооперации по еднотипни кредити би била неточна, едностранчива и неправилна.

Табл. 4 Особенности на услугите по влогове и кредити, предлагани от влогово-кредитните кооперации спрямо търговските банки

Услуги	Влогово–кредитна кооперация	Търговски банки (акционерно дружество)
Влогове	<ul style="list-style-type: none"> - Влоговете са с висока реална доходност; - Няма изискване за минимална вложена сума - Няма гарантиран размер на депозита; - Изтеглените преди падежа суми не се олихвяват. 	<ul style="list-style-type: none"> - Диференциране на лихвения процент не само според срока, но и според размера на депозита, като има изискване за минимална вложена сума; - Предлаганите продукти са с по-голяма гъвкавост по отношение на тегленето преди падежа на депозита. - Гарантират се депозити до определен размер
Микрокредити	<ul style="list-style-type: none"> - Микрокредити, без такса за предсрочно погасяване; - Диференциране на лихвения процент не само според сумата и срока на кредита, но и според дяловото участие на член-кооператора. 	<ul style="list-style-type: none"> - Диференциране на лихвения процент според сумата и срока на кредита; - В повечето случаи са налице, макар и вече по-ниски такси за предсрочно погасяване.

Друга особеност при кредитирането от влогово-кредитните кооперации е липсата на наказателна лихва за предсрочно погасяване. Изхождайки от принципа на самоуправление и фактът, че клиентите, ползващи кредити са и член-кооператори, влогово-кредитните кооперации не предвиждат наказателни такси за предсрочно погасяване на кредитите. За разлика от тях, банките работят като акционерно дружество с главна цел печалба и отношенията с ползвателите на кредити са на основата „търговец – клиент“, при което е необходимо банките да защитават своите интереси. В условията на финансова криза, обаче, свързани с намалени доходи, увеличени лихви и нарастващи просрочия по кредитите, този въпрос придоби все по-голямо значение. Конкурирайки се помежду си, освен на по-ниските лихви, в своите офери банките все по-често наблюдават и на намалението или отсъствието на наказателна лихва при предсрочно погасяване. За потребителските кредити въпросът е уреден чрез Европейска директива за договорите за потребителски кредити от 2008 г.[1]

ИЗВОДИ:

В заключение могат да се направят следните изводи:

1. Влогово-кредитните кооперации предлагат по-висока реална доходност от влоговете си спрямо банковите депозити, което е следствие от основните принципи на организация и главната цел за подобряване на услугите и подпомагане дейността на член-кооператорите. От друга страна е налице по-малка гъвкавост в останалите условия по влоговете в сравнение с банковите депозити, тъй като търговските банки работят в условията на засилена конкуренция помежду си за ресурса, който биха привлекли от вложителите и търсят различни начини за осигуряване на конкурентни предимства.

2. По отношение на отпусканите кредити, влогово-кредитните кооперации могат да се разглеждат като алтернатива на банките в рамките на микрокредитирането, като условията на кредитите им са в зависимост и от дяловото участие на клиента като член-кооператор.

3. Функционирането на влогово-кредитните кооперации е свързано и с микрофинансирането, което осъществяват и в което се залага социалната им роля.

В центъра на по-нататъшно проучване предстои да се изследва доколко е разпространена влогово-кредитната кооперация като форма на финансова организация в България и как се приемат от потребителите услугите ѝ спрямо тези на търговските банки.

ЛИТЕРАТУРА

[1] АЛЕКСИЕВ,Е., Новата Европейска директива за договорите за потребителски кредит и защитата на потребителите http://www.trudipravo.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=237:mat17&catid=11:tkpbest&Itemid=39

[2] Бразда,Йохан, Кредитни кооперации в Европа: Организации за ефективно микрокредитиране

[3] Тодев, Т., Иновационни практики на кредитните кооперации в сферата на микрофинансирането, <http://www.fiicr.eu/bg/sabitia-dub/6-inovacii-statia-todev.html>

[4] <http://deposit.bank.bg/>

[5] <http://www.dif.bg/>

[6] <http://www.popkasa-rs.com/>

За контакт:

Докторант Милена Тодорова, катедра „Мениджмънт и бизнес развитие“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, e-mail: mtodorova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.